8. SINIF • TÜRKÇE | Çalışma Föyü · Boşluklu

KISALTMALARIN YAZIMI

Okul: ..... Öğretmen: .....
Öğrenci: ..... Sınıf / No: ..... / .....

01 KONU ANLATIMI

Çözümlü örnek

Duyuruda “TDK’nin yayını geldi. Kutunun ağırlığı 3 kg.” yazıyor. Öğrenci her kısa gösterimin ardından nokta konacağını düşünüyor.

İncelenen bölüm TDK’nin · 3 kg

1. Belirle
TDK kısaltmasının okunuşunu dikkate al.

2. İncele
Kg’nin bir ölçü simgesi olduğunu belirle.

3. Sonuca ulaş
TDK’nin sonundaki ek, kısaltmanın okunuşuna göre yazılır. kg simgesinin ardından nokta konmaz.

1. KISALTMALARIN YAZIMI

6 alt konu

1.1 Kısaltmaların Kuruluşu

A. Büyük Harfli Kurum Kısaltmaları

- Kurum ve kuruluş adları baş harflerle kısaltıldığında çoğunlukla büyük harfle, noktasız yazılır.
- TDK, TBMM, TRT, MEB örneklerinde nokta yoktur.
- Kurumun resmî kısaltması kullanılıyorsa harf dizilişi korunur.

Nasıl bulunur? / Nasıl uygulanır?

1. İlgili sözcüğü veya yapıyı cümle içinde belirle.
2. Tanımdaki görev ve biçim özelliklerini karşılaştır.
3. Sonucu özgün bir örnekle denetle.

ÖRNEK & ÇÖZÜM

“TBMM’nin yeni dönemi” → TBMM noktasız, kesme ve ekle yazılmıştır.

AYIRT ETME İPUCU

Kısaltmanın açılımını bilmeden harf ekleme veya çıkarma.

Konuyu çözme sırası

01 Kısaltma türünü belirle	02 Harf harf mi, sözcük gibi mi okunuyor?	03 Ek biçimini ve kesmeyi kontrol et

B. Gelenekleşmiş Noktalı Kısaltmalar

- Unvan ve bazı terimlerin gelenekleşmiş kısaltmalarında nokta kullanılabilir.
- "Dr.", "Prof.", "vb." biçimleri gelenekleşmiştir.
- Kısaltmadan sonraki ekler yazım kılavuzundaki kısaltma türüne göre düzenlenir.

Nasıl bulunur? / Nasıl uygulanır?

1. İlgili sözcüğü veya yapıyı cümle içinde belirle.
2. Tanımdaki görev ve biçim özelliklerini karşılaştır.
3. Sonucu özgün bir örnekle denetle.

ÖRNEK & ÇÖZÜM

"Dr. Ece", "Prof. Deniz" örneklerinde nokta vardır.

AYIRT ETME İPUCU

Ölçü simgelerine rastgele nokta koyma.

C. Ölçü Simgeleri

- Uluslararası ölçü birimlerinin simgeleri genellikle küçük veya uygun harfle ve noktasız yazılır.
- m, cm, km, kg gibi simgelerden sonra nokta kullanılmaz.
- Birim simgesinin büyük-küçük harfi anlamı değiştirebilir.

Nasıl bulunur? / Nasıl uygulanır?

1. İlgili sözcüğü veya yapıyı cümle içinde belirle.
2. Tanımdaki görev ve biçim özelliklerini karşılaştır.
3. Sonucu özgün bir örnekle denetle.

ÖRNEK & ÇÖZÜM

"Yol 15 km, kutu 3 kg." ifadesi ölçü simgelerini doğru kullanır.

AYIRT ETME İPUCU

“kg.” değil “kg” yazılır.

1.2 Kısaltmalara Getirilen Ekler

A. Harf Harf Okunan Kısaltmalara Ek

- Kısaltma harfler tek tek okunuyorsa gelen ek son harfin okunuşuna göre seçilir ve kesmeyle ayrılır.
- “TDK’ye” (te-de-ke → -ye), “TBMM’nin” (te-be-me-me → -nin).
- Kısaltmaya ek getirirken açılımındaki son sözcüğe göre değil kısaltmanın okunuşuna göre hareket edilir.

Nasıl bulunur? / Nasıl uygulanır?

1. İlgili sözcüğü veya yapıyı cümle içinde belirle.
2. Tanımdaki görev ve biçim özelliklerini karşılaştır.
3. Sonucu özgün bir örnekle denetle.

ÖRNEK & ÇÖZÜM

Yanlış: “TDK’ya” → “TDK’ye” (harfler te-de-ke biçiminde okunur).

AYIRT ETME İPUCU

Kısaltmanın son harfinin okunuşu ekin ünlü uyumunu belirler.

B. Sözcük Gibi Okunan Kısaltmalara Ek

- Sözcük gibi okunan kısaltmalara ekler, kısaltmanın okunan biçimine göre getirilir.
- “NATO’ya” biçiminde sözcük gibi okunuş esas alınır.
- Kısaltmanın türü ekin ses uyumunu belirler.

Nasıl bulunur? / Nasıl uygulanır?

1. İlgili sözcüğü veya yapıyı cümle içinde belirle.
2. Tanımdaki görev ve biçim özelliklerini karşılaştır.
3. Sonucu özgün bir örnekle denetle.

ÖRNEK & ÇÖZÜM

“NATO’ya üye ülkeler” kullanımında ek ses uyumuyla getirilir.

AYIRT ETME İPUCU

Harf harf okunan TDK ile sözcük gibi okunan NATO aynı seslendirme düzeninde değildir.

C. Küçük Harfli Kısaltmalar ve Ek

- Küçük harfli kısaltmalarda ve ölçü simgelerinde ekin getirilmesi, kılavuzdaki özel ilkelere göre değerlendirilir.
- Ölçü simgesine ek getirilecekse uygun yazımı ve kesmeyi ilgili maddeye göre belirle.
- Büyük harfle yazılmış her unsur kurum kısaltması değildir.

Nasıl bulunur? / Nasıl uygulanır?

1. İlgili sözcüğü veya yapıyı cümle içinde belirle.
2. Tanımdaki görev ve biçim özelliklerini karşılaştır.
3. Sonucu özgün bir örnekle denetle.

ÖRNEK & ÇÖZÜM

"20 kg'dan az" biçimi bir ölçü değerini belirtir; ek yazımı metre/kilogram gibi açılıma göre değil simgeye getirilen ek kuralıyla denetlenir.

AYIRT ETME İPUCU

Simge, kısaltma ve sözcüğü birbirinden ayır; noktayı ölçü simgesine ekleme.

02 ETKİNLİKLER VE PEKİŞTİRME

UYGULAMA 1 **Okunuşu esas al**

"TDK'ya" ve "TDK'ye" yazımlarından hangisi doğrudur? Sondaki harfi seslendirerek açıklayınız.

TEST 1 **Kısaltma eki**

TBMM kısaltmasıyla hangisi doğru kullanılmıştır?

A) TBMM'den
B) TBMM dan
C) TBMMye
D) TBMM.ye

DOĞRU / YANLIŞ **Doğru–Yanlış: Gerekçeli değerlendirme**

İfadeleri D veya Y olarak değerlendiriniz. Yanlış ifadeyi doğru biçimde yeniden yazıp ilgili kuralı örnekle açıklayınız.

1 Her büyük harfli kısaltmanın sonuna nokta konur. ☐ D ☐ Y

Yanlışsa düzeltme / kanıt: .....

2 TDK'ye yönelme eki okunuşa göre getirilmiştir. ☐ D ☐ Y

Yanlışsa düzeltme / kanıt: .....

3 "kg." ölçü simgesi yazımında doğrudur. ☐ D ☐ Y

Yanlışsa düzeltme / kanıt: .....

4 Prof. noktalı unvan kısaltmasıdır. ☐ D ☐ Y

Yanlışsa düzeltme / kanıt: .....

EŞLEŞTİRME **Eşleştirme: İşlevi ve örneği karşılaştır**

Kavramları tanımlarla eşleştiriniz; en az iki eşleştirmeyi örnek üzerinde açıklayınız.

KAVRAMLAR	AÇIKLAMA / ÖRNEKLER
1 Kurum kısaltması	A NATO'ya
2 Ünvan kısaltması	B TDK'ye
3 Ölçü simgesi	C cm
4 Harf harf okunan ekli	D Dr.
5 Sözcük gibi okunan ekli	E MEB

EŞLEŞTİRMELERİM

1 → ___ 2 → ___ 3 → ___ 4 → ___ 5 → ___

BAĞLAMLI BOŞLUK DOLDURMA **Kısaltmaları doğru göster**

Metindeki boşlukları sözcük havuzundan doldurunuz; seçtiğiniz iki kavramın görevini açıklayınız.

Sözcük havuzu MEB · Dr. · TDK'ye · cm

"_____" kurum kısaltması noktasızdır. "_____" unvanında nokta vardır. "_____" ekinde okunuş esas alınır. Uzunluk "_____" ile gösterilebilir.

İki seçimin gerekçesi:

YAZMA ATÖLYESİ **Kurum duyurusu düzeltme**

15–20 satırlık bilim fuarı duyurusu tasarlayınız. En az üç büyük harfli kurum kısaltması, iki unvan kısaltması ve üç ölçü simgesi kullanınız. Her kısaltmanın açılımını, nokta gerekip gerekmediğini ve ek alırsa hangi kuralla yazılacağını açıklayınız.

Yazmadan önce kontrol et:

- Doğru kuralı uygun örnek üzerinde gösterebilme
- Yanıtı açık ve gerekçeli yazabilme
- Yazım ve noktalama doğruluğu

Metnim / çözümüm:

03 YORUMLAMA VE UYGULAMA SORULARI

SINAV SORUSU 1 **Unvan ile simgeyi ayır**

“Doktor Eda 5 km. yürüdü.” ifadesinde km. yazımını düzeltiniz; “Dr.” kısaltmasıyla karşılaştırınız.

SINAV SORUSU 2 **Kısaltmaya ek getir**

TDK, NATO ve kg kısaltmalarına sırasıyla yönelme, ayrılma ve ayrılma eklerini getiriniz. “Dr.” örneğinde bulunan noktanın ek yazımına etkisini açıklayınız.

SINAV SORUSU 3 **Kanıta dayalı karşılaştırma: Büyük Harfli Kurum Kısaltmaları**

“Kısaltmaların Yazımı” konusunda “Büyük Harfli Kurum Kısaltmaları” alt başlığındaki örneği inceleyiniz. Örneğin hangi kuralı gösterdiğini, karar vermenizi sağlayan sözcük veya eki işaretleyerek açıklayınız. Ardından aynı kuralı gösteren fakat farklı sözcükler kullanan yeni bir cümle üretiniz; hangi durumda kuralın artık geçerli olmayacağını da bir karşı örnekle gösteriniz.